

İMAM ZEYNULÂBİDİN'İN ES-SAHİFETU'S-SECCÂDİYYE İSİMLİ ESERİ  
ETRAFINDA GELİŞEN EDEBİYAT

Literature Developing Around Al Imam Zeynulâbidîn's Work Titled Al Sahefa Al  
Saccadiya

**Cumali ÇAKMAK**

Öğr. Gör., Hakkâri Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam  
Bilimleri Bölümü,

*Instructor, Hakkâri University Faculty of Theology, Department of Major Islamic Sciences*

*Hakkâri / Turkey*

[cumalicakmak@hakkari.edu.tr](mailto:cumalicakmak@hakkari.edu.tr)

ORCID ID: 0000-0002-6094-624X

**Abdulhadi TİMURTAŞ**

Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam  
Bilimleri Bölümü,

*Associate Professor, Van Yüzüncü Yıl University Faculty of Theology, Department of Major Islamic  
Sciences*

*Van / Turkey*

[atimurtas71@hotmail.com](mailto:atimurtas71@hotmail.com)

ORCID ID: 0000-0002-6887-6223

**Makale Bilgisi | Article Information**

**Makale Türü / Article Type:** Araştırma Makalesi / Research Article

**Geliş Tarihi / Date Received:** 05 Şubat / February 2021

**Kabul Tarihi / Date Accepted:** 25 Nisan / April 2021

**Yayın Tarihi / Date Published:** 15 Haziran / June 2021

**Yayın Sezonu / Pub Date Season:** Haziran / June

Atf / Citation: Çakmak, Cumali- Timurtaş, Abdulhadi. "İmam Zeynulâbidîn'in Es-Sahîfetu's-Seccâdiyye İsimli Eseri Etrafında Gelişen Edebiyat". *Van İlahiyat Dergisi*, 9/14 (Haziran 2021): 1-22.

**İntihal:** Bu makale, Turnitin yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

**Plagiarism:** This article has been scanned by turnitin. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/vanid> | mailto: [vanyuifd@yyu.edu.tr](mailto:vanyuifd@yyu.edu.tr)

**Copyright** © Published by Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /

Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Theology, Van, 65080, Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

## Özet

İsnâaşeriyye'nin dördüncü ve İsmâiliyye'nin üçüncü imamı kabul edilen Ali b. Hüseyin Zeynulâbidîn'in yazdığı iddia edilen *es-Sahîfetu's-Seccâdiyye* isimli dua konulu eser, Şia âleminde Kur'an ve Nehcu'l-Belağa'dan sonra gelen üçüncü önemli kitaptır. Bu eser, sadece bir dua kitabı olarak ele alınmamış aynı zamanda içerisinde barındırdığı öğretilerle ahlak, akide ve fıkıh alanlarına kaynaklık etmiş ve sosyoloji, psikoloji, edebiyat gibi araştırmalara da konu olmuştur. Eser üzerine onlarca şerh, makale, akademik araştırmalar yapılmış ve eser, Türkçe, İngilizce, Farsça, Urduca gibi birçok dile çevrilmiştir. Bu çalışmalar, eser etrafında önemli bir literatür oluşturmuştur. Biz bu çalışmamızda *Tabakatu e'lâmi's-Şî'a*, *A'yânu's-Şî'a* ve bibliyografik ansiklopedi tarzda yazılmış olan *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şî'a* isimli kaynak eserlerden aynı zamanda *Mektebetu'l-Melik Fehd*, *Mektebetu'l-İskenderiye* ve *Mektebetu Mısri'l-Âmme* gibi yüzbinlerce kitabı içeren elektronik kütüphanelerden yararlanarak *es-Sahîfetu's-Seccâdiyye* üzerine özellikle Arapça yapılmış çalışmalarını incelemeyi ve eser etrafında gelişen literatürü tespit etmeyi amaçladık.

**Anahtar Kelimeler:** İmam Zeynulâbidîn, *es-Sahîfetu's-Seccâdiyye*, Şî'a, Dua, Edebiyat.

## **Literature Developing Around Al Imam Zeynulâbidîn's Work Titled Al Sahefa Al Saccadiya**

### **Abstract**

The prayer-themed work titled '*es-Sahîfetu's-Seccâdiyye*' allegedly written by Ali b. Hüseyin Zeynulâbidîn, who is accepted as the fourth imam of İsnâaşeriyye and the third imam of İsmâiliyye, is the third important book in the Shia world after the Quran and Nehcu'l-Belaga. This work was not only considered as a prayer book but also served as a source for the fields of ethics, creed, fiqh, sociology, psychology, and literature with the teachings it contains. Dozens of commentaries, articles, and academic research have been done on the work and the work has been translated into many languages such as Turkish, English, Persian, and Urdu. These studies formed an important literature around the work. In this study, we aimed to examine especially Arabic works on '*es-Sahîfetu's-Seccâdiyye*' and to identify the literature developed around the work by using the source works named *Tabakatu e'lâmi's-Şî'a*, *A'yânu's-Şî'a* and *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şî'a* which is written in bibliographic encyclopedia-style, as well as electronic libraries containing hundreds of thousands of books such as *Mektebetu'l-Melik Fehd*, *Mektebetu'l-İskenderiye*, and *Mektebetu Mısri'l-Âmme*.

**Keywords:** *Imam Zeynulâbidîn, Al Sahefa Al Saccadiya, Shia, Prayer, Literature.*

## Giriş

Kur'an-ı Kerîm ve Peygamber efendimizin hadislerini bir tarafa bırakırsak tedvin döneminden itibaren yazılan bazı eserler ilim ehlinin ilgisine fazlasıyla mazhar olmuş, beğenilmiş ve onlara yönelik şerh, haşiye, ihtisar, tenkit ve çeviri faaliyetleri artmıştır. Örneğin Hz. Ali'nin (öl. 40/661) *Nehcu'l-Belâğa'sı*, torunu Zeynulâbidîn'in (öl. 95/713) *es-Sahîfetu's-Seccâdiyye'si*, Sîbeveyh'in (öl. 180/796) *el-Kitab'ı*, el-Ğazâlî'nin (öl. 505/1111) *İhyâ'u 'ulûmi'd-dîn'i*, Harîrî'nin (öl. 515/1122) *el-Makâmât'ı*, ve Ziyâ'uddîn İbnu'l-Esîr'in (öl. 636/1239) *el-Meselu's-sâ'ir fi edebi'l-kâtibi ve's-şâ'ir'ı* bu ilgiye mazhar olmuş başlıca eserlerdir.

Makalede üzerinde durulacak eser, İmam Zeynulâbidîn'in *es-Sahîfetu's-Seccâdiyyesidir*. Bu eser çok erken zamandan itibaren başta Şîi çevreler olmak üzere ümmetin tüm kesimleri tarafından büyük beğeniyle karşılanmış ve üzerinde onlarca şerh ve haşiyeler yazılmıştır. Eser, çağımızda da akademik çevrelerde göz ardı edilmemiş, onlarca makale, tez ve özel çalışmalara konu olmuştur. Arap olmayan milletler tarafından da beğenilen bu eserin, belli başlı dillere çevirisi yapılmıştır. Böylece eser etrafında çok zengin bir edebiyat oluşmuştur.

Çalışmada eserle alakalı yapılan şerh, haşiye, tenkit, çeviri, makale ve tezlerin tespiti yapılacak ancak ilgili eserlerin değerlendirilmesine girilmeyecektir. Çalışma, bir genel literatür çalışması olup, ilgili eserlerin tespiti için temel fihrist kitapları, kamu kütüphaneleri ile dijital kütüphanelerden yararlanılmıştır.

## 1- İmam Zeynulâbidîn

### 1.1. Hayatı

Asıl adı, Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib olup, annesi Selâme,<sup>1</sup> babası Hz. Hüseyin'dir. Annesinin ismi hakkında Şehriyâr, Hîrar, Sülâfe, Ğazale şeklinde rivayetler de bulunmaktadır.<sup>2</sup> Soyuna anne tarafından Sasaniler'in son hükümdarına dayanmaktadır.<sup>3</sup> Buna göre Ali b. Hüseyin'in soyunun, anne tarafından Farslara dayandığı söylenmektedir.<sup>4</sup> Onun Fars olduğu hususu bir Şii iddiası olarak değerlendirilebilir. Zira Muhammed Ali Amir Muezzi, bu iddianın ilk olarak Hicri III. asırda ortaya atıldığını beyân etmekte ve annesi ile

<sup>1</sup> Lecnetu't-Telif, *E'lâmu'l-hidâye*, 3. bs., (Kum: Merkezu't-Tıbbâ ve'n-Neşr, 1427), 6/12.

<sup>2</sup> Abdurrezzâk Mukrim, *Hayâtu'l-İmâm Zeynulâbidîn*, 1.bs., (Kum: İntişârâtü'l-Mektebeti'l-Haydariyye, 1424), 37.

<sup>3</sup> Muhsin Emîn, *A'yânu's-Şi'a*, (Lübnan: Dâru't-Teâruf, 1983), 1/ 616.

<sup>4</sup> Mukrim, *Hayâtu'l-İmâm Zeynulâbidîn*, 38.

alâkalı süreci ayrıntılı bir şekilde incelemektedir.<sup>5</sup> Annesinin ismi konusunda bu kadar farklı rivâyetin olması; onun Kadisiye savaşının (15/636) akabinde esir düştükten sonra isminin değiştirilmiş olabileceği nedeniyledir. Nitekim Yak'ûbî'nin (öl. 292/905) beyânı da Hz. Hüseyin'in onun ismini değiştirdiği yönündedir. Ali b. Hüseyin'in, 33/653 veya 38/658 yılında doğmuş olabileceği hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır.<sup>6</sup> Ebû Muhammed ve Ebu'l-Hüseyin künyeleriyle de anılmakla birlikte daha çok Zeynulâbidîn lakabıyla meşhur olmuştur. Bunun yanında "Seyyidu's-sâcidîn, Seccâd, Zu's-sefenât" (fazla secdeden dolayı dizleri nasır tutmuş) lakaplarıyla da anılmaktadır. Ayrıca Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehid edilen büyük oğlu Ali'den (el-Ekber) ayırt edilmesi için Ali el-Asgar adıyla da bilinmektedir.<sup>7</sup> Belâzûrî (öl. 278/892), Ali b. Hüseyin'in hasta olduğu için Kerbelâ vakasında bulunmadığını ve Hz. Hüseyin'in maiyetinden ki erkeklerden hayatta kalan tek kişinin kendisi olması hasebiyle Hz. Hüseyin'in soyunun Ali b. Hüseyin ile devam ettiğini nakletmiştir.<sup>8</sup> Hayatında çeşitli sıkıntılara maruz kalmakla birlikte ilk beş Emevî halifesinin devrini idrak eden İmam Zeynulâbidîn 94/712 senesinde 58 yaşında iken vefat etmiş, Baki' mezarlığına defnedilmiştir.<sup>9</sup>

## 1.2. Eserleri

### 1.2.1. Risâletü'l-Hukûk

Bir âdâb kitabı olup elli maddeden oluşmaktadır. Kişinin kendine, ailesine, Rabbine ve çevresine karşı hak ve sorumluluklarından bahseden bir eserdir. Eser, Şia âleminin önemli hadis kaynaklarından olan Şeyh Sadûk İbn Bâbeveyh'in (öl. 382/992) *Kitâbu'l-hisâl* ve İbn Şu'be'nin (öl. 381/991) *Tuhfetu'l-'ukûl* adlı kitaplarında yer almış, William C. Chittick tarafından İngilizce'ye tercüme edilerek *es-Sahîfe* içinde yayımlanmıştır.<sup>10</sup> 1985 yılında Beyrut'ta Abbas Ali Mûsevî tarafından Michigan Üniversitesindeki orijinal nüshası temel alınarak Dâru'l Murtedâ yayınlarında basılmıştır. Eser üzerinde şerhler, müstakil kitaplar ve akademik çalışmalar yapılmış ve Türkçe dâhil birçok dile çevrilmiştir.<sup>11</sup>

### 1.2.2. es-Sahîfetu's-Seccâdiyye

<sup>5</sup> Enes Ensar Erbay, "Zeynelâbidîn Ali B. Hüseyin ve Emevî Halifeleriyle İlişkileri", *Edebali İslamiyat Dergisi* 2/4 (2018): 113.

<sup>6</sup> Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'kûb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih Ya'kûbî, *Tarihu'l-Ya'kubî* (Beyrut: Muessesetu'l-Âlemi'l-Matbûât, 1960), 2/160.

<sup>7</sup> Zehebi, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*, (Beyrut: er-Risâletü'l-Âlemiyye, 2014), 4/386.

<sup>8</sup> Ebu'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd Belâzûrî, *Ensâbu'l-eşraf*, (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1997), 3/412.

<sup>9</sup> Mukrim, *Hayâtu'l-İmâm Zeynulâbidîn*, 42.

<sup>10</sup> Ahmed Saim Kılavuz, "Zeynelâbidîn" *DİA*, (İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 2013), 44/365-366.

<sup>11</sup> Şeyh Mehdî Secin Sâidî, *Şerhu Risâleti'l-Hukûk*, (Beyrut: Dâru'l Murtedâ, 2005), 17.

Zebûr-i Âl-i Muhammed, İncil-i Ehl-i Beyt veya Uht'ul-Kur'an<sup>12</sup> diye de isimlendirilen Sahife-i Seccadiye, İmam Zeynulâbidîn tarafından yazıldığı iddia edilen çeşitli konularda İslami öğretileri barındıran bir dua mecmuasıdır. Tedavülde olan sahife 54 duadan oluşmaktadır. Şii muhaddisler bu sahifede yer almayan ve İmam Zeynulâbidîn'e ait olduğunu iddia ettikleri başka duaları derleyerek es-Sahîfetu's-sâniye / sâlise / râbi'a / hâmise ve sâdise gibi adlar altında sahifeler yazmışlardır. Son dönemde bu sahifeler bir araya getirilerek es-Sahîfetu'l-câmi'a ve es-Sahîfetu'l-kâmile adı altında toplanmıştır.<sup>13</sup>

es-Sahîfetu's-Seccâdiyye'nin İmam Zeynulâbidîn'e nispetinin doğruluk noktasında Şii alimler iki argüman öne sürmüşlerdir.

Birincisi, sahifenin gerek lafız gerekse mana bakımından muhtevasının normal bir insan tarafından yazılamayacağı iddiasıdır. Şia âlemindeki “فوق كلام البشر دون كلام الخالق” “Beşerin sözünün üstünde yaratanın sözünün altında” yaygın olan söz bu iddianın en büyük delilidir.<sup>14</sup>

Şii âlimlerden Seyyid Muhsin Cebel Âmulî'nin (öl. 1371/1952) konuyla ilgili görüşü şöyledir:

“Sahife'nin sonsuz belagat ve fesahatı, kıymetli mana ve muhtevası, Allah katında huşu ve tevazuyu öğreten derin ve eşsiz kelamı ve Hak Teâlâ'nın huzurunda af dileyip ona tevessül etmedeki inanılmaz öğretileri bunun İmam Seccad'a (a.s) ait olduğunu gösteren en büyük şahitlerdir.”<sup>15</sup>

Yine Şii âlimlerden İbn Şehri Âşûb, (öl. 1192/1778) bu konuda daha ileri giderek *Menâkib* adlı kitabında şöyle yazmaktadır:

“Basra'da belagatçılardan birinin yanında Sahife-i Seccadiye'nin fesahatından konu açıldığında o şöyle demiştir: ‘Ben de onun bir benzerini size yazıp beyan edebilirim.’ Sonra eline kalem almış, başını yere eğmiş (hiçbir şey yazıp konuşmadan) ve o şekilde başı yerde kalarak ölmüştür.”<sup>16</sup>

İkincisi, senedinin mütevâtir olduğu hatta ravi sayısının bir milyon kişi olduğu iddiasıdır.

Bu konu ile ilgili bir ansiklopedi niteliğinde olan *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şî'a* adlı eserin müellifi Ağâ Buzurg et-Tahrânî, şöyle demektedir: “Sahife'nin senedi İmam

<sup>12</sup> Ağâ Buzurg Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şî'a*, 1. bs (Beyrut: Daru'l-Edvâ, 1387), 13/18.

<sup>13</sup> Ebu'l-Me'âlî Muhammed b. Muhammed b. İbrâhîm Kelbâsî, *er-Resâ'ilu'r-ricâliyye*, 1. bs (Kum: Daru'l-Hadîs, 1422), 2/561-620.

<sup>14</sup> Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şî'a*, 13/ 345.

<sup>15</sup> Emîn, *A'yânu's-Şî'a*, 1/638.

<sup>16</sup> Ebû Cafer Muhammed b. Ali İbn Şehr Âşûb, *Menâkibu Âli bin Ebî Tâlib*, 3. bs. (Beyrut: Daru'l-Edvâ, 1991), 4/ 149.

Zeynulâbidîn'e ulaşmaktadır. İmam Zeynulâbidîn Sahifeyi iki oğluna ilka yolu ile yazdırmış ve talebelerinin yanında yayılmış ve mütevatir bir hale gelmiştir. Zira Sahifeyi (bütün talebeler kendi üstatlarından) her asırda tüm (ricali) tabakatlarda nakledilmesi için izin almışlardır.”<sup>17</sup>

Bu argümanlar karşısında gerek metinde yer alan Sünni İslam inancına ters düşen aşırılıklar gerekse senedi oluşturan ravilerin sadece Şii akideye sahip kimselerden olması iddiaları Sahife'nin İmam Zeynulâbidîn'e ait olduğu konusunda şüpheler oluşturmuştur.<sup>18</sup>

Nispeti konusundaki tartışmalar bir yana bu eser özellikle Şia dünyasında büyük kabul görmüş ve eser etrafında azımsanmayacak derecede bir literatür oluşmuştur.

## 2. es-Sahîfetu's-Seccâdiyye Üzerine Yapılan Çalışmalar

### 2.1. Şerhler

Şia âleminin en önemli ansiklopedilerinden olan *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şi'a* adlı eserde Ağâ Buzurg et-Tahrânî es-Sahifetu's-Seccâdiyye üzerine yazılmış altmış küsur şerhten bahsetmiştir.<sup>19</sup> Bunlar sırası ile şöyledir:

1- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Mirza İbrahim b. Muhammed Ali es-Sebzevârî'dir (öl. 1358/1939). Eser, Farsça bir şerh olup, garip lafızları ve zor cümleleri açıklamıştır. Hicri 1342 yılında Enseriyân yayınları tarafından Tahran'da basılan eser, 340 sayfadan oluşmaktadır.

2- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Mirza İbrahim b. Mîr Muhammed Ma'sûm b. Mîr Fasîh b. Mîr el-Huseyn et-Tebrîzî el-Kazvînî'dir (öl. 1149/1736). Oğlu *Meâric* adlı kitabının sonuç kısmında bu eserden ve eserin bazı dualarını şerh ettiğinden bahsetmiştir.

3- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi eş-Şeyh Takiyuddîn İbrahim b. Ali b. Hasan b. Muhammed b. Salih b. İsmail el-Kefamî'dir (öl. 1195/1780). Müellif, kitabı *el-Fevâ'idu't-tarîfe* şeklinde isimlendirmiş ve eserde diğer şerhlerden, kitap ve musannifinin isimlerini vererek birçok nakil yapmıştır.

4- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Allame Muhammed Bâkır el-Meclisî el-Fârisî'dir (öl. 1110/1698). Muhtasar bir eserdir. Ayrıca babasına ait *el-Fevâ'idu't-tarîfe* adıyla Arapça

<sup>17</sup> Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şi'a*, 13/355.

<sup>18</sup> Nâsir İbn Abdullah Kıffârî, *Hakîkatu mâ yusemmâ Zebûr Âli Muhammed*, 1. bs., (Riyad: Daru'l-Fadîle, 1998), 9.

<sup>19</sup> Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şi'a*, 13/345-359. Ayrıca bakınız: Abdullah Muhammed el-Habeşi, *Câmi'u's-surûh ve'l-havâsî*, (Abu Zabi: el-Macma'u's-Sakâfi, 2004), 2/1140

yazılmış ancak tamamlanmamış bir şerh daha vardır. Bu eserin nüshası Necef'te İmam Emîru'l-Muminîn Kütüphanesinde bulunmaktadır.

5- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Muhammed Takî b. Maksûd Ali el-Meclisî el-İsfehânî'dir (öl. 1070/1659). Hâşiye tarzında yazılan eserin bir nüshası Kâzimiye'de es-Seyyid Hasan es-Sadr Kütüphanesinde 1073 tarihli olarak bulunmaktadır. Musannife ait Arapça ve Farsça olarak iki şerhin de varlığı rivayet edilmiştir. Kendi hattı ile yazılmış Arapça şerhi Tahran'da Mirzâ Fahreddin Kütüphanesinde bulunmaktadır. Yaklaşık iki bin beyitten oluşmaktadır. Müellif, eserin mukaddimesinde yazmaya Farsça başladığını, mukaddimedede dua ve zikrin faziletlerini beyan ettiğini sonra şerhi Arapça yazmaya karar verdiğini zikretmiştir. Eseri tamamlamaya ömrü yetmemiştir.

6- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyh Ali b. Şeyh Zeynulâbidîn'dir. Tafsilatlı bir şekilde yazılmış bir eserdir. Müellif, lafızları zikrettikten sonra cümlelerin irabını yapmış ardından geniş bir şekilde duaları izah etmiştir. Asli nüshası Necef'te eş-Şeyh Muhammed es-Semâvî Kütüphanesinde bulunmaktadır. İki ciltten oluşan eserin yazım tarihi hicri 1101'dir.

7- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Tâcuddin Hasan b. Muhammed el-İsfehânî'dir. Şerh, İsfahan'da Mirzâ Ebu'l-Hudâ el-Kelbâsî Kütüphanesinde bulunmaktadır.

8- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Âğâ Huseyn el-Hânsârî'dir (öl. 1099/1687).

9- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Huseyn b. el-Mevlâ Hasan el-Cîlânî el-İsfehânî'dir (öl. 1129/1716). Eserinde es-Seyyid Ali Hân el-Medenî'nin şerhinden intihaller olduğu konusunda itham edilmiştir. Bir nüshası Tahran'da Zeynulâbidîn el-Levâsânî'nin yanında bulunmaktadır.

10- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi es-Seyyid Huseyn b. el-Hasan b. Ebî Ca'fer Muhammed el-Mevsivî el-Kerekî'dir (öl. 1001/1592). Müellif, eseri yorumlama şeklinde yazmıştır.

11- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi eş-Şeyh İzzeddin el-Huseyn b. Abdussamed el-Hârisî el-Âmilî (öl. 983/1575) olup şerhi yorumlama şeklinde yazmıştır.

12- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Halîl b. el-Ğâzî el-Kazvîni'dir. Bir nüshası Necef'te Şeyhu's-Şerîa el-İsfehânî kütüphanesinde bulunmaktadır.

13- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi es-Seyyid Muhammed Rızâ el-'Aracî'dir.

14- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Rızâ Ali et-Tâlekânî'dir.

15- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Muhammed Selim er-Râzî'dir. Her bir duanın önceki dua ile alakasını ve münasebetini izah ederek duaları şerh etmiştir. Eser, yirmi bin beyitten oluşmaktadır. Bir nüshası Kâzimiye'de es-Seyyid Hasan es-Sadr kütüphanesinde bulunmaktadır.

16- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Muhammed Sâlih b. Muhammed Bâkır er-Revğânî el-Kazvînî el-Fârisî olup, 1073 yılında Farsça ve Arapça olmak üzere iki kitap yazmıştır. Eserin bir nüshası Necef'te el-Mevlâ Muhammed Ali el-Havânsârî kütüphanesinde bulunmaktadır.

17- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi eş-Şeyh Hasan b. Abbas b. Muhammed Ali el- Belâğî en-Necefi'dir. Eser, Horasan'da iki cilt olarak telif edilmiştir.

18- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Yezed'deki müderrislerin hocası es-Seyyid Sadruddin b. el-Munîr Muhammed Salih et-Tabâtabâî'dir.

19- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi el-Muftî Mîr Abbas el-Leknevî'dir. Şerh Lekneve'de Seyyid Nâsır Huseyn el-Kuntûrî'nin kütüphanesinde bulunmaktadır.

20- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Cemâlu's-Sâlikîn Abdubâkî el-Hattât et-Tebrîzî'dir. Müellif eserini, sûfî bir tarzda ve ayrıntılı bir şekilde yazmıştır.

21- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şah Abbas dönemi âlimlerinden Abdulgaffâr er-Reştî'dir.

22- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi İbn Miftâh Ebu'l-Hasan Abdullah b. Ebi'l-Kâsım b. Miftâh ez-Zeydî el-Yemânî'dir.

23- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi meşhur *Riyâdu'l-ulemâ'* kitabın yazarı Mirzâ Abdullah Efendî'dir.

24- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Kum şehrine yerleşen Muhammed Tâhir b. el-Huseyn eş-Şîrâzî'dir.

25- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Sadruddin Ali b. Nizamuddin Ahmed el-Deşteki eş-Şîrâzî'dir (öl. 1120/1708). Şerhin ismi *Riyâdu's-sâlikîn* olup, bir nüshası Necef'te Emîru'l-Mu'minîn İmâm Ali Kütüphanesinde bulunmaktadır. Yazım tarihi hicri 1105'tir.

26- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi es-Seyyid Şerefiddin Ali b. Hucetullah eş-Şulustânî el-Huseynî et-Tabâtabâî'dir.

27- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Nuruddin Ebi'l-Hasan b. Abdulâl el-Kerekî'dir (öl. 940/1533).



28- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Ebu'l-Hasan Ali b. el-Hasan ez-Zuvvârî olup, eseri Farsça olarak yazmıştır.

29- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Mirza Hasan b. el-Mevlâ Abdurrezzâk el-Lâhicî'dir. Eser, üç cilt şeklinde yazılmış ancak tamamlanamamıştır.

30- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyh Ali b. Şeyh Ebi'l-Ca'fer olup, Hz. Hasan'ın torunlarından. Eserin bir nüshası Tahran'da Seyyid Muhammed el-Mişkât'ın kütüphanesinde bulunmaktadır.

31- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Mirzâ Muhammed Ali b. Nasîr el-Cehârdehî er-Reştî en-Necefî'dir (öl. 1334/1915). Şerh, Farsça olarak hâşiye tarzında yazılmış ciltli bir eserdir.

32- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyh Muhammed Ali b. el-Hâc Suleymân el-Ceşşî el-Behrânî el-Hattî'dir. Eser tamamlanmamıştır.

33- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Fethullah el-Hattât es-Sûfî olup, eserini sûfî tarzda ele almıştır.

34- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyh Fahrüddin et-Tarîhî en-Necefî (öl. 1085/1674) olup eserini, *en-Nuketü'-latîfe* şeklinde isimlendirmiştir.

35- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Mirzâ Kâdî olup, Sahîfe'den dört duayı şerh etmiştir. Kendisine ait Farsça bir şerh daha bulunan müellif bu eserini, *et-Tuhfetu'r-radviye* şeklinde isimlendirmiştir. Bir nüshası Necef'te Emîru'l-Mu'minîn İmâm Ali Kütüphanesinde bulunmaktadır.

36- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi bilinmiyor. Eser Şuşter şehrinde Şeyh Mehdî Şerefuddin'in yanında başı ve sonu eksik bir halde bulunmaktadır.

37- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Seyyid Muhsin b. Kâsım İshâk es-Sanânî ez-Zeydî'dir.

38- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Seyyid Muhsin b. Ahmed eş-Şâmî el-Huseynî el-Yemânî ez-Zeydî'dir (öl. 1251/1835).

39- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi *Kenzu'd-dekâ'ik* eserinin sahibi Mirzâ Muhammed b. Muhammed Rıza el-Meşhedî'dir. Bir nüshası Kum'da Seyyid Şihâbuddin et-Tebrizî'nin yanında bulunmaktadır. Yazım tarihi hicri 1091'dir.

40- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Seyyid Efsahuddîn Muhammed eş-Şîrâzî'dir. Seyyid Şihâbuddin *Sahîfe* için yazdığı mukaddimede bu eseri zikretmiştir.

- 41- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Muhammed Abdulbâkî olup, garip lafızları izah etmiştir.
- 42- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyh Ebû Ca'fer Muhammed b. Cemaluddin Ebû Mansûr el-Hasan'dır (öl. 1030/1620).
- 43- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Muhammed b. el-Huseyn b. Abdussamed el-Hârisî el-Âmilî'dir (öl. 1030/620). Müellif, eserini *Hadâiku's-sâlihîn* olarak isimlendirmiştir. Bu şerhin dışında haşiye tarzında yazdığı bir şerh daha vardır.
- 44- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Kutbuddin Muhammed b. eş-Şeyh Ali eş-Şerîf el-Lâhîcî'dir. Eser Farsça latif ibarelerle süslenmiş özlü bir şerh olup, bir nüshası Tahran'da Seyyid Muhaddis Celaluddin'in kütüphanesinde bulunmaktadır.
- 45- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Seyyidu'l-Emîr Refiuddîn Muhammed b. Haydar el-Huseynî et-Tabâtabâî'dir (öl. 1099/687). Kendisi Şâh Safî dönemi âlimlerinden, Şeyh el-Behâî ve Üstâd Allâme el-Meclisî'nin öğrencilerindedir.
- 46- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Muhammed Bâşa Muhammed el-İstahabânâtî eş-Şîrâzî'dir. Eser, *Riyâdu'l-ârifîn* ya da *Ravdatu'l-ârifîn* şeklinde isimlendirilmiştir.
- 47- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Mevlâ Muhsin el-Feyyad olarak tanınan Muhaddis Muhammed b. Şâh Murtedâ el-Kâşânî'dir (öl. 1091/1680). 3300 beyitten oluşan eserin yazım tarihi 1055'tir.
- 48- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyh Ebû Ca'fer Muhammed b. Mansûr b. Ahmed b. Şehîdu's-Sânî'dir (öl. 1201/1786).
- 49- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyhu'l-İslâm ve'l-Muslimîn Behâu'l-Mille ve'd-Dîn Muhammed b. el-Huseyn b. Abdussamed el-Hârisî el-Âmilî'dir (öl. 1030/1620). Müellif, eserini *Hadâiku's-sâlihîn* olarak isimlendirmiştir.
- 50- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Seyyid Muhaddis Ni'metullah b. Abdullah el-Mûsevî el-Tusterî el-Cezâirî'dir (öl. 1112/1700). Eser, *Nûru'l-envâr* olarak isimlendirilmiştir. Yazım tarihi 1078 olan eser, Hicri 1316 yılında basılmıştır. Adı geçen şerhin dışında daha eski ve kapsamlı başka bir şerhin olduğu da iddia edilmiştir.
- 51- *Şerhu's-Sahîfe*: Farsça bir eser olup müellifi Hâdî b. el-Mevlâ Muhammed Sâlih b. Ahmed el-Mâzenderânî'dir (öl. 1134/1721).

52- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyh Yakub b. İbrahim el-Bahtiyârî el-Huveyzî'dir (öl. 1150/1737). Seyyid Hasan es-Sadr bu nüshanın hattını gördüğünü söylemiştir.

53- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Seyyid el-Mirzâ Muhammed Bâkır el-Huseyn el-Fârisî'dir.

54- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Mevlâ Şerif Ebu'l-Hasan b. Muhammed Tahir b. Abdulhamid el-İsfehânî'dir (öl. 1140/1727).

55- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Bedî el-Hernedî Farsça olan eser, *Riyâdu'l-Âbidîn* olarak isimlendirilmiştir.

55- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi eş-Şeyh Abbas b. Muhammed Ali el-Belâğî en-Necefi'dir.

56- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Seyyid Cemaluddin el-Kevkebânî el-Yemânî'dir (öl. 1339/1920).

57- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Habibullah b. Ali el-Keşânî olan eserin bir nüshası Keşan'da ikamet eden torunlarının yanında bulunmaktadır.

58- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Muhakkik ed-Dâmâd el-Mîr Muhammed Bâkır el-Huseynî el-İsfehânî'dir (öl. 1040/1630). Önemli farklı tahkikli eserleri de içeren söz konusu şerh, tefsir tarzında yazılmış bir eserdir.

59- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi başı ve son kısmı eksik olduğu için bilinmemektedir.

60, 61, 62, 63, 64- *es-Sahîfetu's-Seccâdiyye* üzerine el-Mektebetu'r-Radviye'de yazarları belli olmayan Arapça ve Farsça dört adet şerh daha bulunmaktadır.<sup>20</sup>

Ağâ Buzurg et-Tahrânî'ye ait *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şî'a* adlı ansiklopedik eserin dışında zikredilen şerhler:

65- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Semâhatu'l-Hucce es-Seyyit Muhammed eş-Şîrâzî'dir. Eser Kerbela'da basılmıştır.

66- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi el-Allâme el-Fâdıl el-Edîb es-Seyyid Alihân el-Huseynî eş-Şîrâzî'dir. Eser, Muessesetu Neşri'l-İslâmî tarafından 1435 yılında Kum'da neşredilmiştir.

67- *Şerhu's-Sahîfe*: Müellifi Şeyh Ali es-Sağîr olup, Muhammed Rıza el-Fâdîlî'nin tahkiki ile birlikte Dâru'n-Neşr tarafından Tahran'da 1389 yılında basılmıştır.

68- *Şerhu's-Sahîfeti's-Seccâdiyyeti'l-kâmîle*: Müellifi Behâ Hamza Abbas olup, Daru'l-Murtedâ tarafından Beyrut'ta 1435 yılında basımı yapılmıştır.

<sup>20</sup> Tahrânî, *ez-Zerî'a ilâ tesânîfi's-Şî'a*, 13/356.

69- *Levâmiu'l-envâri'l-arşıyye fi şerhi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*: Müellifi Muhammed Bâkır b. Muhammed Melâbâşi Şîrâzî olup, Muessesetu Ferhengi tarafından 1394 yılında basılmıştır.

## 2.2. es-Sahifetu's-Saccâdiyye Üzerine Yazılan Müstakil Kitaplar

1- *Âfâku'r-rûh fi ravdi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*: Müellifi, Fadlullah, Âyetullahu'l-Uzmâ es-Seyyit Muhammed Huseyn'dir. Eser, Dâru'l-Melâk tarafından Beyrut'ta 2000 yılında neşredilmiştir.

2- *Havâtimu'l-hayr* : Müellifi el-Levâtî İhsan b. Sadık olup, 2008 yılında Dâru'l-Velâ tarafından Beyrut'ta basılmıştır.

3- *Sahîfetu's-Seccâdiye durûsun âliye fi't-terbiyyeti'z-zâtiyye*: Müellifi İzzuddin el-Cezâirî olup, 1997 yılında el-Ğadîr li't-Tıbâ yayınevi tarafında Beyrut'ta basılmıştır.

4- *en-Nas ve'l-hitâb fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*: Müellifi, Muhammed Kerîm el-Kevvâz'dır. Eser, 2012 yılında Menşûrât Kulliyetu'l-İmâmi'l-Kâzım yayınevi tarafından basılmıştır.

5- *et-Telakkî li's-Sahîfeti's-Seccâdiye dirâse tetbikiyye fi'n-nakdi'l-Arabi'l-hadîs*: Haydar Mahmud Şakir el-Cedi'nin kaleme aldığı eser, Mektebetu'l-Atebetu'l-Huseyniyye tarafından 2015 yılında Kerbela'da basımı yapılmıştır.

6- *el-İttisâk fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*: Müellifi, Haydâr Fâdıl el-Azâvî olup, el-Atebetu'l-Huseyniyyât tarafından Kerbela'da 2017 yılında basılmıştır.

7- *Dirâse havle's-Sahîfeti's-Seccâdiye*: Müellifi, Muhammed Huseyn el-Huseynî el-Celâlî olup, Muessesetu'l-İ'lâmî tarafından 2000 senesinde Beyrut'ta basılmıştır.

8- *Kirâe luğaviyye ve nakdiyye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*: Kerim Huseyn Nâsîh el-Hâlidî'nin kaleme aldığı eser, 2010 yılında Dâru's-Safâ tarafından, Umman'da basılmıştır.

9- *Buhûs fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*: Müellifi Sâlih et-Tâî olup, Dâru'l-M'arûf tarafından 1995 yılında Beyrut'ta basımı yapılmıştır.

10- *Fî rihâbi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*: Abbâs b. Alî el-Mûsevî'nin kaleme aldığı eser, Mektebetu'l-Melik Fehd Kütüphanesinde 459654 numara ile kayıtlıdır.

11- *es-Sahîfetu's-Seccâdiye ed-dirâsetu's-senediye*: müellifi Semîr Hayruddîn olup, Mektebetu'l-Melik Fehd kütüphanesinde 639978 nolu yerde kayıtlıdır.

12- *Risale fî senedi's-Sahîfeti's-Seccadiye*: Muhammed b. İbrâhîm el-Kelbâsî Ebu'l-Meâlî tarafından kaleme alınan eserin basım yeri ve tarihi bilinmemektedir.<sup>21</sup>

### 2.3. Akademik Makaleler

1- “Mâ fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; ‘İmâd Fâdıl tarafından kaleme alınan makale, 2015 yılında Irak'ta *Mecelletu'l-Câmia Bâbil* adlı derginin 23. Sayısında yayınlanmıştır.

2- “Esâlîbu'l-emr ve'n-nehî ve'l-istifhâm fî cüzün mine's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Bâkır Cevvâd ez-Zeccâcî tarafından kaleme alınmıştır. Makale, 2012 yılında Kerbela'da *Mecelletu Ehli'l-Beyt* adlı derginin 12. sayısında yayınlanmıştır.

3- “et-Tıbâk fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Müellifi Ca'fer Ali Âşûr olan makale, *Mecelletu Ehli'l-Beyt* dergisinin 12. sayısında 2012 yılında Kerbela'da yayınlanmıştır.

4- “Ârâ' İbn İdrîs el-Luğavi fî Şerhihî li's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Hasan Kâsım Rahîm'in kaleme aldığı makale, 2019 yılında *Journal Of Babylon Center For Humanities Studies* adlı derginin 9/3 sayısında yayınlanmıştır.

5- “Uslûbu't-Tekrâr ve Mesrâtuhu'd-Delâliyye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Rasûl el-Belâvî tarafından 2013 yılında Tahran'da *Mecelletu Câmiati Halîci Fâris* dergisinde 22. sayıda yayınlanmıştır.

6- “Dirâsetu'l-Mûsikî'd-Dâhilî fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Hasan Halef tarafından kaleme alınan makale, hicri 1392 yılında İsfahan'da *Mecelletu'l-Buhûs fi'l-Luğati'l-Arabiye ve Âdâbihâ* dergisinin 8. sayısında neşredilmiştir.

7- “Belâğatu'l-Hicâc fî Ed'iyeti's-Seccâd”; Abbûsî Muhsin el-Âmirî'nin kaleme aldığı makale, 2018 yılında *The Islamic College University Journal* adlı derginin 46. sayısında yayınlanmıştır.

8- “Ehlu'l-Beyt fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Hâkim Habîb el-Kerîtî tarafından kaleme alınmış ve 2012 yılında Kerbela'da *Mecelletu Ehli'l-Beyt* dergisinin 12. sayısında neşredilmiştir.

9- “Hakîkatu's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Seyyid Muhammed Rıza el-Huseynî el-Celâlî'nin kaleme aldığı makale, hicri 1436 yılında *Mecelletu'l-Akîde* dergisinin 6. sayısında yayınlanmıştır.

<sup>21</sup> Kaynaklarda ismi ve müellifi geçen eserin baskısına dair bir bilgi bulunamamıştır.

10- “et-Tekâbul fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye ve Eseruhu fi’l-İnsicâmi’s-Savtî”; Muhammed Muhammedî Bâyezîdî tarafından kaleme alınmıştır. Makale, 2013 yılında Tahran’da *Mecelletu’l-Dirâsâti’l-Arabiyye ve Âdâbihâ* adlı derginin 15. sayısında yayınlanmıştır.

11- Aşağıda ismi geçen makaleler, 2017 yılında Irak’ta el-Câmiatu’l-Mustensriye *Mecelletu’l-Kâdisiye li’l-Ulûmi’l-İnsâniye* dergisinin 1. sayısında yayınlanmışlardır.

a- “ed-Du‘â’ fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye Kırâe Nefsiyye”; Müellifi, Haydar Kerîm Suker’dir.

b- “Îkâiyetu’n-Nass fi Du‘âi’t-Tedarru‘i ve’l-İstikâne li’l-İmâmi’s-Seccâd”; Müellifi, Yasir Ali Abdusselmân el-Hâlidî’dir.

c- “Eseru Tezâfuri Hurûfi’l-Me‘ânî fi Bunyeti’l-Munâcât ve Delâletuhâ fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”; Müellifi, Esîl Sâmî Emîn’dir.

d- “Edi‘yetu’l-Munâcât fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye Dirâse Fenniyye”; Müellif, Adnân Kâzım Mehdî’dir.

e- “Karînetâ’n-Nisbe ve’t-Tebe‘iyye fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye Dirâse Nahviyye Delâliyye”; Müellifi, Ali Abbâs el-A‘racî’dir.

f- “Huvec Tekaniyye Du‘aiyye fi Munâciyyâti’l-İmâmi’s-Seccâd el-İstifhâmu’l-Hicâcî Misdâkan”; Müellifi, Lemâ Abdukâdir Hanyâb’dir.

g- “Eseru’l-Kur‘ân fi Munâciyyâti’s-Seccâd”; Müellifi, Vicdân Sâlih Abbâs’tır.

h- “Nidâ’u’l-Esmâ’i’l-Husnâ fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye Dirâse Delâliyye li ‘Alâkati’l-Esmâ bi Metâlibi’d-Du‘â’”; Müellifi, Hâilil Halef Beşîr’dir.

i- “et-Teessur bi’l-Kur‘âni’l-Kerîm ‘İnde’l-İmâmi’s-Seccâd fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”; Müellifi, Havle Mehdî Şâkir el-Cerrâh’tır.

j- “Harfu’s-Sunâi (ل) fi Munâciyyâti’s-Seccâdiyyeti’l-Hamise Aşera Dirâse Nahviyye”; Müellifi, Hâmit ‘Atşân es-Selâmî’dir

k- , “el-Medâmînu’t-Terbeviyye fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”; Müellifi, Sâdık Abbâs et-Tarîhî’dir.

12- “Belâğatu’l-Hicâc fi Ed‘iyeti’s-Seccâd Dirâse Tedâvuliyye es-Sahîfeti’s-Seccâdiye Enmûzecen”; Abbûsî Muhsin el-Âmirî tarafından kaleme alınan makale, 1997 yılında Irak’ta *Mecelletu’l-Kulliyeti’l-İslâmiyyeti’l-Câmia* dergisinin 46. sayısında yayınlanmıştır.

13- “el-Esmâu’l-Husnâ ve Âsâruhâ fi’l-Bunye ve’d-Delâle fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”; Ahmed Resen Samn’ın kaleme aldığı makale, Tahran’da, *Mecelletu’l-Luğati’l-Arabiye ve Âdâbihâ* adlı derginin 12. sayısında yayınlanmıştır.

14- “el-Cemâliyye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Ğulâmerdâ Kerîmî Ferd tarafından kaleme alınmış ve 2005 yılında Irak'ta *Mecelletu'l-Ulûmi'l-İnsâniye* dergisinin 12. sayısında yayınlanmıştır.

15- “el-Hitâbu'l-Edebî fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Ma'sûme Ni'metî Kazvîni'nin kaleme aldığı makale 2013 yılında Irak'ta *Mecelletu'd-Dirâsât fi'l-Ulûmi'l-İnsâniye* adlı dergide yayınlanmıştır.

16- “el-Melâmihu'l-Kur'âniyye ve'l-Belâğîyye fi'd-Du'âi's-Sânî mine's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Celîl Teclîli tarafından yazılan makale, hicri 1385 yılında *Mecelletu's-Sefîne* adlı derginin 9. sayısında neşredilmiştir.

17- “el-Muhassinâtu'l-Bedî'yye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Muhammed Rızâ İbn Rasûl'un kaleme aldığı makale, hicri 1387 yılında *Mecelletu Kâvuş Nâme* dergisinin 17. sayısında yayınlanmıştır.

18- “Cemâliyyetu't-Tekrâr fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye Terkîzen alâ Du'âi 'Arefe”; Nasrullah Şâmilî tarafından kaleme alınmış ve hicri 1441 yılında İsfahan'da *Buhûs fi'l-Luğati'l-Arabiye* dergisinin 12. sayısında yayınlanmıştır.

19- “el-Cemâliyyetu'l-İhâliyye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Efrîn Zâri' tarafından 2018 yılında Irak'ta *Mecelletu'l-Buhûs ve'd-Dirâsetu'l-İslâmiye* dergisinin 52. sayısında yayınlanmıştır.

20- “Tecelliyâtu'l-İnzîyâh fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye Dirâse Uslûbiyye”; Zuhre Kâsım Beyvendî tarafından kaleme alınan 2014 yılında Tahran'da *Mecelletu'l-Luğati'l-Arabiye ve Âdâbihâ* adlı derginin 3. sayısında yayınlanmıştır.

21- “Usus Nakdi'l-Evcuhi'n-Nahviyye fi Şurûhi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”; Ziyâd Kâsım tarafından kaleme alınan makale, 2017 yılında Irak'ta *Mecelletu'l-Ulûmi'l-İnsâniye* dergisinin 24/2 sayısında yayınlanmıştır.

22- “Karâ'înu't-Tehassus fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye Dirâse Nahviyye Delâliyye”, Alî Abbâs Alyevî el-A'racî'nin kaleme aldığı makale, 2017 yılında Irak'ta *Mecelletu Merkezi Dirâsâti'l-Kûfe* dergisinin 44. sayısında yayınlanmıştır.

23- “el-Muekkidâtu'l-İsmiyye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye Dirâse Nahviyye”; Selâm Abduabbâs, el-Hamîdâvî tarafından kaleme alınan makale, 2018 yılında Irak'ta *Mecelletu'l-Câmiati'l-İslâmiye* adlı derginin 46. sayısında yayınlanmıştır.

24- “Dirâsetu Nezariyyeti’t-Temâsuki’n-Nassî fî Kelâmi’l-İmâmi’s-Seccâd İ’timâden alâ’d-Du’âi’s-Sânî mine’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”; Havâ Mutahhara Vatan tarafından kaleme alınan makale, 2018 yılında *Mecelletu’l-Kulliyeti’l-İslâmiyyeti’l-Câmia* adlı derginin 47. sayısında yayınlanmıştır.

25- “Dirâsetu’l-Hukûli’d-Delâliyye li-Mefhîmi’l-Atâ’ fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”; Seyyid Mahmûd Mirzay el-Huseynî’nin kaleme aldığı makale, 2019’da Irak’ta *Mecelletu’l-Câmiati’l-Kûfe* dergisinin 10. sayısında yayınlanmıştır.

26- “İsbât Vucûdi’llâhi Teâlâ ‘İnde’l-İmâmi’s-Seccâd es-Sahîfetu’s-Seccâdiye Enmûzecen”; Mervân ‘Atâ Mecîd tarafından kaleme alınan makale, 2018 yılında Irak’ta *Mecelletu Kulliyeti’t-Terbiye li’l-Benât li’l-Ulûmi’l-İnsâniye* adlı derginin 22. sayısında yayınlanmıştır.

27- “Muheymentu’l-Hub fi Munâcâti’l-İmâmi’s-Seccâd Mukâraneten fi’t-Tehlîli’d-Dilâlî ve Ekmiletu’z-Zât”; Muhammed Cafer Muhaysin tarafından kaleme alınmış ve 2018 yılında *Mecelletu’l-Kulliyeti’l-İslâmiyyeti’l-Câmia adlı derginin* 46. sayısında yayınlanmıştır.

28- “Tevzîfu’t-Tecsimî’l-Fennî fî Ed’iyeti’l-İmâmi’s-Seccâd”; Mûsâ Arabî tarafından yazılan makale, 2018 yılında Irak’ta *Mecelletu’l-Kulliyeti’l-İslâmiyyeti’l-Câmi’a* adlı derginin 46. sayısında yayınlanmıştır.

29- “Dirâsetu Nezariyyeti İnsicâmi’n-Nas fî Kelâmi’l-İmâmi’s-Seccâd İ’timâden alâ’d-Du’âi’s-Sânî mine’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”, Sûsin İbrâhîm Receb el-Akîdî’nin kaleme aldığı makale, 2018 yılında *The Islamic College University Journal* dergisinin 3/46. sayısında yayınlanmıştır.

30- “Mevâtınu’l-İbdâ’ fi’l-Ed’iyeti’s-Seccâdiye”; Emel Luaybî Haşcûrî, el-Alyâvî tarafından yazılan makale, 2018 yılında *The Islamic College University Journal* adlı derginin 3/46. sayısında yayınlanmıştır.

31- “el-Fikru’t-Terbevi’l-İctimâ’î fi’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”; Selam Ahmed Halef Nâyıl tarafında kaleme alınan makale, 2018 yılında *The Islamic College University Journal* dergisinin 46/3. sayısında yayınlanmıştır.

32- “el-Kîmetu’l-Luğaviyye li’s-Sahîfeti’s-Seccâdiye”; Hamîd Yûsuf İbrâhîm tarafından kaleme alınan makale, 2010 yılında *Mecelletun Fasliyye Muhkemeh Ta’nî bi’l-Buhûs ve’d-Dirâsâti’l-Luğaviyye ve’t-Terbeviyye* dergisinde neşredilmiştir.



33- “et-Tesâmuh fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye Meşrû' Binâ' Muctema' Hâlin mine'l-'Unf”, Haydar Câsim Câbir ed-Denînâvî'nin kaleme aldığı makale, 2018 yılında *Mecelletu'l-Kulliyeti'l-İslâmiyyeti'l-Câmia* adlı derginin 2. sayısında yayınlanmıştır.

34- “Eseru's-Sebk fi Binâi'n-Nassi'n-Nesrî es-Sahîfetu's-Seccâdiyye Enmûzecen”; Hâdî Sa'dûn, Henûn tarafından kaleme alınan makale, 2017 yılında *Mecelltu'l-Kulliyeti'l-Fıkh* (223) dergisinde yayınlanmıştır.

35- “Melâmih 'an Hayâti'l-Useriyye 'Alâkatu'l-Âbâ ve'l-Ebnâ Dirâse fi Da'avi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye”, Şukrî Nâsır Abdulhasan tarafından kaleme alınan makale, 2009 yılında Irak'ta *Mecelletu Dirâsât Târîhiye*, Câmîatu'l-Basra Kulliyeti't-Terbiye adlı derginin 7. sayısında yayınlanmıştır.

#### 2.4. Tezler

1- *Dirâsetu'l-Anâsırı'l-Edebiyyeti's-Selâse (el-Âtıfa, el-Heyâl, el-Uslûb) fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye*; Muctebâ Turkaşund tarafından hazırlanan Yüksek Lisans Tezi, Tahran'da hicri 1384 senesinde Şehîd Beheştî Üniversitesi Arap Dili Fakültesi bünyesinde tamamlanmıştır.

2- *eş-Şi'riyye fi Kelâmi's-Seccâd*; Abdulmuhsin Sâlim el-Câbirî tarafından Yüksek Lisans tezi olarak yazılmıştır.<sup>22</sup>

3- *el-Cumle ve Delâletuhâ fi's-Sahîfeti's-Sâdikiyye*, Hasan Alî Abdulhuseyn tarafından 2015 yılında Irak'ta Basra Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

4- *ed-Dilâliyyetu's-Sarfîyye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye*; Hamîd Yûsuf İbrâhîm el-Huseynî tarafından hazırlanan Yüksek Lisans Tezi, 2010 yılında Irak'ta Zikâr Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde tamamlanmıştır.

5- *el-Furûku'l-Luğavive fi's-Sahîfeti's-Seccâdiyye*; Azîz Câbir Alev en-Nasrâvî'in hazırladığı Yüksek Lisans Tezi, Irak'ta 2019 yılında Al-Musenna Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde tamamlanmıştır.

<sup>22</sup> Kaynaklarda ismi ve müellifi geçen eserin baskısına dair bir bilgi bulunamamıştır.

6- *es-Sahîfetu's-Seccâdiye Dirâse Nahviyye*; Besmân Fîhân el-Ma'mûrî tarafından hazırlanan ve Irak'ta 2019 yılında el-Mustensiriye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde sunulan Yüksek Lisans Tezidir.

7- *es-Sahîfetu's-Seccâdiye Dirâse Uslûbiye*; Hasan Ğânim Fedâle tarafından hazırlanan Yüksek Lisans Tezi, Irak'ta 2002 yılında Kâdisiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde tamamlanmıştır.

8- *Ed'iyetu's-Sahîfeti's-Seccâdiye Dirâse Tedâvuliyye*; Abduzzuhre 'Ammâr Hasan tarafından hazırlanan ve Kerbela Üniversitesi İnsan Bilimleri Eğitim Fakültesi'nce Irak'ta 2016 yılında sunulan Yüksek Lisans tezidir.

9- *et-Tekâbulu'd-Dilâlî fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*; Havrâ Ğâzî 'Înâd es-Selâmî tarafından hazırlanan ve 2010 yılında Irak'ta Kûfe Üniversitesi Kız Eğitim Fakültesi'nde tamamlanan Yüksek Lisans tezidir.

10- *Hurûfu'l-Me'ânî fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*; Mehâ İsmâîl 'Ulvân tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tezi, 2016 yılında Irak'ta Kerbelâ Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi bünyesinde tamamlanmıştır.

11- *el-Fi'l fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye* Cafer Mûsâ 'Azîb tarafından hazırlanan ve Irak'ta 2016 yılında Kâdisiye Üniversitesi Edebiyatı Fakültesi bünyesinde tamamlanan Yüksek Lisans tezidir.

12- *Ta'addudu'l-Evcuhi'n-Nahviyye fi Şurûhi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*; Kâsım Ziyâd tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tezi, 2017 yılında Irak'ta Bâbil Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde tamamlanmıştır.

13- *en-Nevâsihu'l-Fi'liyye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*, Meysâ Abdolemîr Îsâ tarafından hazırlanmış Yüksek Lisans tezi olup, 2017 yılında Irak'ta Kâdisiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde tamamlanmıştır.

14- *es-Sûretu'l-Fenniye fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*; Abdurrîdâ Abbâs Câsım Alî el-Cebûr tarafından hazırlanan Yüksek Lisans tezi, 2009 yılında Lübnan'da Beyrut Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Fakültesi'nde tamamlanmıştır.

15- *el-Âsâru'l-Kur'anî fi's-Sahîfeti's-Seccâdiye*; Ruyâ Felîh Hadîr el-Hafâcî tarafından hazırlanan ve Irak'ta 2012 yılında Zikâr Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde sunulan Yüksek Lisans tezidir.

16- *Ed'iyetu's- Sahîfeti's-Seccâdiye Dirâse fî Dav'i İlmi'l-Luğati'n-Nassî*; Muntehâ 'Înâd Temel el-Mûsevî tarafından hazırlanan ve 2014 yılında Irak'ta Basra Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde tamamlanan doktora tezidir.

17- *Karâ'inu't-Ta'lik fî's-Sahîfeti's-Seccâdiye Dirâse Nahviyye*; Bedir Huseyn Alî el-Muhammedâvî tarafından hazırlanan doktora tezi, 2016 yılında Irak'ta Kâdisiye Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde tamamlanmıştır.

18- *el-Fikru'l-Kelâmî fî Merviyyâti'l-İmâm Alî b. Huseyn es-Sahîfetu's-Seccâdiye Unmûzecen*; Şâkir Câbir Sultân el-Esedî tarafından hazırlanan ve 2014 yılında Irak'ta Kûfe Üniversitesi Fıkıh Fakültesi'nde tamamlanan doktora tezidir.

## 2.5. Çeviriler

### A- Türkçe'ye Tercüme Edilenler

1- *Sahîfe-i Seccâdiye İmam Zeynelabidin'den (a.s) Dualar*; Mir Seccad Karakuş'un çevirisiyle, 2013 yılında Türkiye'de Kevser Yayınevi tarafından basılmıştır.

2- *Sahife-i Seccadiye ve Türkçe Açıklaması*; Çeviren: Prof. Dr. Abdulaziz Hatip'in çevirisiyle 2013 yılında Nesil yayınevi tarafından Türkiye'de basılmıştır.

### B- İngilizce'ye Tercüme Edilenler

1- *The Psalms of Islam (Sahifa Sajjadiya)*; WC Chittick tarafından İngilizceye çevirilen eseri, 1988 yılında Muhammadi Trust yayınevi basmıştır.

### C- İspanyolca'ya Tercüme Edilenler

1- *Las Suplicas Del Imam as-Sayyad As-Sahifa al-Kamila as-Sayyadía Imam Ali ibn Al-Husain Zayn ul-Abidín (a.s)*; Mâriyâ İzâbel, Muhammed Muallimî Zâde, Dânyâl Pâkânû tarafından İspanyolcaya tercüme edilip 1998 yılında Muessesetu İmâm Alî tarafından Beyrut'ta basılmıştır.

### D- Fransızca'ya Tercüme Edilenler

1- *Les Psaumes de l'Islam – Al-Sahifat al-Sajjadiyyah*, Farideh Mahdavi Damghani'nin tercümesiyle 2010 yılında Ansariyan yayınevi tarafından basılmıştır.

Bengalce: <http://alfeker.net/library.php?id=2593>

### E- Tanzanyaca ve Urduca'ya Tercüme Edilenler

1- *Sahıfa Sajjadiya*, Hârûn Binkilî tarafından Tanzanya diline tercüme edilen eser, 2012 yılında Muessetu'l-Atra tarafından basılmıştır.

2- *Sahıfe Seccade*; Zîşan Haydar Cevâdî tarafından Urduca'ya tercüme edilip İran'da İntişârât Ansârâyân yayınevi tarafından basılmıştır.

#### F- Farsça'ya Tercüme Edilenler

1- *Sahıfe Seccâdiye*; Abdumuhammed Âyetî tarafından tercüme edilen eser, hicri 1385 yılında İntişârât Serûş yayınevi bünyesinde İran'da basılmıştır.

2- *Sahıfe Seccâdiye*; Hüseyin Ensâriyân'ın tercümesiyle İran'da hicri 1395 yılında Âyîn Dâniş yayınevi tarafından basılmıştır.

3- *Sahıfe Seccâdiye*; Kâzım Halhali'nin çevirisiyle eser, hicri 1362 yılında Kâzımî yayınevi tarafından İran'da basılmıştır.

4- *Sahıfe Seccâdiye*; Mehdi İlahî Kumşeyi tarafından tercüme edilen eser, hicri 1384 yılında Dâniş Huşyâr yayınevi tarafından İran'da basılmıştır.

5- *Sahıfe Seccâdiye*; Cevâd Fazıl Lâhici'nin tercümesiyle hicri 1381 yılında Parsiyan yayınevi tarafından İran'da basılmıştır.

#### G- Azerice ve Kürtçe'ye Tercüme Edilenler

1- *Sahıfe Seccâdiye*; Resûl İsmâil Zâde el-Hâdî tarafından Azerice'ye çevrilip 2003 yılında İran'da basılmıştır.

2- *Sahıfe Seccâdiye*; Muhammed Cevvâd Ebu'l-Kâsimî tarafından Kürtçe'ye tercüme edilen eser, Muessesetu Ariş Becûh yayınevi tarafından İran'da basılmıştır.<sup>23</sup>

### Sonuç

Elli dört duadan oluşan ve İmam Zeynulâbidîn'e ait olduğu iddia edilen *es-Sahıfetu's-Seccâdiye*, Şia âleminde Zebur-i Al-i Muhammed, İncil-i Ehl-i Beyt veya Uht'ul-Kur'an gibi vasıflarla anılmış bir eserdir. Bu eser hicri ilk asırdan günümüze dek, özellikle Şia akidesine mensup kimseler arasında büyük bir değer görmüştür. Eser üzerine şerhler, makaleler ve akademik çalışmalar yapılmıştır. Her ne kadar bazı kaynaklarda *es-Sahıfetu's-Seccâdiye* üzerine yapılan şerhler konusunda abartılı rakamlar kullanılmış olsa da *Tabakatu 'alâmi's-Şi'a*, *A'yânu's-Şi'a* ve ansiklopedik tarzda yazılmış olan *ez-Zerî'a* gibi kaynak eserlerden ve

<sup>23</sup> İran'da Merkez Tanzîmî't-Tercume ve'n-Neşr adlı kamu kuruluşu, İmam Zeynulâbidîn'e ait *es-Sahıfetu's-Seccâdiye* adlı eserin Rusça, Almanca, Srilankaca ve Özbekçe vs. otuz kadar dile çevrildiğini ve tüm dünya dillerine çevirme konusunda çalışmaların devam ettiğini beyanında bulunmuştur. <http://en.samantarjomeh.ir>.

eser etrafında yazılmış kitap ve makalelerin kaynakça kısımlarından yaptığımız çalışmalarda, basılmış veya yazma eser olarak kalmış, altmış küsur şerh tespit edilmiştir. Ayrıca çeşitli yollarla yaptığımız araştırmalarda eserle ilgili çok sayıda makale, tez ve özel çalışmalar gibi akademik düzeyde de onlarca araştırma tespit ettik. Bunun yanı sıra farklı millet ve kültürlerin esere ciddi alaka gösterdiğini ve kendi dillerine çevirdiklerini de gördük. Buna göre; eserin üzerine 69 şerh, 18 tez, 46 hakemli makale, 12 müstakil kitap yazıldığını tespit ettik ve eserin 9 ayrı dile çevirildiğini ve toplam 13 farklı çevirisinin bulunduğunu gördük.

### Kaynakça

- Belâzûrî, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd. *Ensâbu'l-Eşrâf*. 13 cilt. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1997.
- Emîn, Muhsin. *A'yânu's-Şî'a*. 1. Bs, 12 cilt. Lübnan: Dâru't-Te'âruf, 1983.
- Erbay, Enes Ensar. "Zeynelâbidin Ali B. Hüseyin ve Emevî Halifeleriyle İlişkileri". *Edebali İslamiyat Dergisi* 2/4 (2018): 111-138.
- Habeşî, Abdullah Muhammed, *Câmi'u's-şurûh vel-havâşî*, Abu Zabi: el-Macma'u's-Sakâfî, 2004.
- İbn Abdullah Kıffârî, Nâsır. *Hakîkatu mâ yusemmâ Zebûru Âli Muhammed*. 1. Bs. Riyad: Daru'l-Fadîle, 1998.
- İbn Şehr Âşûb, Ebu Cafer Muhammed b. Ali. *Menâkibu Âli Ebî Tâlib*. 3. Bs, 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Edvâ, 1991.
- Kelbâsî, Ebu'l-Meâlî Muhammed b. Muhammed b. İbrâhîm. *er-Resâilu'r-Ricâliyye*, 4 cilt. Kum: Daru'l-Hadîs, 1422.
- Kılavuz, Ahmet Saim. "Zeynelâbidîn", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 44/365-366. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Lecnetu't-Telîf. *E'lâmu'l-Hidâye*. 3. Bs. Kum: Merkezu't-Tıbâa ve'n-Neşr, 1427.
- Mukrim, Abdurrezzâk. *Hayâtu'l-İmâm Zeynelâbidîn*. 1. Bs. İntişârâtü'l-Mektebeti'l-Haydariyye, 1424.
- Sâidî, eş-Şeyh Mehdî Secin, *Şerhu Risâleti'l-Hukûk*, Beyrut: Dâru'l Murtedâ, 2005.
- Tahrânî, Ağa Buzurg, *ez-Zeri'a ilâ tesânifi's-Şîa*, 25. cilt. Beyrut: Dâru'l-Edvâ, 1387.

Ya'kübî, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Ebî Ya'küb İshâk b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih. *Tarîhu'l-Ya'kubî*. 2 cilt. Beyrut: Muessesetu'l-Âlemi'l-Matbûât, 1960.

Zehebî, Şemsuddîn Muhammed bin Ahmed, *Siyeru a'lâmi'n-nubelâ*. 30. cilt. Beyrut: er-Risâletü'l-Âlemiyye, 2014.

<https://kfnl.gov.sa/ar/Pages/default.aspx>, Mektebetu'l-Melik Fehd. (Erişim: 10.09.2020)

<https://www.bibalex.org/ar/>, Mektebetu'l-İskenderiye. (Erişim: 15.09.2020)

<https://www.mplzag.org.eg/books>, Mektebetu Mısırî'l-Âmme. (Erişim: 10.09.2020)

<https://library.ju.edu.jo/AR-library/AR-Library.aspx>, Mektebetu'l-Câmiati'l-Urduniye.

(Erişim: 01.09.2020)

<https://library-iq.blogspot.com/>, el-Mektebetu'l-Elektiruniye'l-İrâkiye. (Erişim: 05.10.2020)

<https://arabcast.org/>, Mektebetu'l-Menârati'l-Âlemiye. (Erişim: 19.11.2020)

[http://main.eulc.edu.eg/eulc\\_v5/Libraries/start.aspx?fn=ApplySearch&ScopeID](http://main.eulc.edu.eg/eulc_v5/Libraries/start.aspx?fn=ApplySearch&ScopeID), İttihâtu'l-

Mektebatî'l-Câmiâti'l-Mısırıyye. (Erişim: 21.09.2020)

<https://www.noor-book.com/> (Erişim: 04.11.2020)

<https://qu.edu.iq/repository>, Mustevdea Buhûs Câmiati'l-Kâdisiye. (Erişim: 24.14.2020)

<http://search.mandumah.com/>, Dâru'l-Menzûme. (Erişim: 10.09.2020)

[www.raskhoon.net/library/content](http://www.raskhoon.net/library/content). (Erişim: 19.12.2020)

[http://www.icro.ir/uploads/283\\_221\\_e.ansarian](http://www.icro.ir/uploads/283_221_e.ansarian). (Erişim: 10.09.2020)

<https://iqna.ir/ar/news/> (Erişim: 28.09.2020)

<http://en.samantarjomeh.ir>. (Erişim: 15.10.2020)